

Bakacsi Ernő

A hajléktalan

A százados felemelte a fejét, és a gyanúsítottira nézett. Az állta a tekintetét, és a rendőrtiszt nem látott a szemében sem félelmet, sem megbánást, csak fáradtság és fájdalom tükröződött benne. Ennek az embernek tiszta a lelkiismerete, és ártatlannak képzele magát – gondolta a százados. Nézte a bozontos, szőrös arcot, és magában sajnálta ezt a szerencsétlen embert. Milyen öreg, elhagyatott, legalább hetvenévesnek látszik, pedig még csak ötvennyolc. Vékony, sovány, 165 cm lehet, és nincs hatvan kiló. A nagypjára emlékeztette, ő volt hasonló termetű, szomorú ember. Szerette a nagypját, néha elvitte a tsz-istállóba, és megengedte, hogy ő hajtsa a lovakat. Takarmányos volt az öreg a tsz-ben, az istállók körül tevékenykedett, szállította az abrakot, a szalast. A nyári szünetekben szívesen ment vele. Nagypapa mesélt neki a régi életéről, a falu múltjáról, de nagyon ritkán nevetett. Ezt egyszer megkérdezte tőle, miért ilyen komoly, miért nem nevet többet. Nem félt a nagypjától, meg merte ezt kérdezni, mert tudta, hogy szereti. Jól emlékszik, az öreg sokáig nézett a semmibe, aztán csak annyit mondott: – Később, ha már felnőtt leszel, majd megérted. Tudod, én nagyon szeretem a lovakat, de ezek nem az enyéme, tőlem elvettek mindent, én itt cseléd vagyok. Nekem itt nincs szavam, ha mondok valamit, meghallgatják, de nem veszik figyelembe. Nem tudok örülni a munkámnak, pedig annak örülni kellene, jókedvvel végezni, mert a munka teszi az embert emberré. Csak a jól végzett munka után lehet örülni, pihenni, még mulatni is. Ezt most még nem érted, majd idővel te is rájössz.

Most ez jutott az eszébe, és nézte a gyanúsítottat. Hát ennek az embernek mi öröm van az életében? Nemrégén még valaki volt, embernek érezhette magát. És most, most ki? Mi? A legtöbb kutyának jobb a sora, azok rendszeresen kapnak enni, és a gazdi megsimogatja őket. Ki simogatja meg ezt az embert, ki törődik vele, egyáltalán: emberszámba veszik? A fogdában már megmosakodott, tiszta fehérnemű van rajta, de a felsőruhája az, amiben behozták. Még ilyen távolságból is szaga van. Szinte barátságos hangon szól hozzá.

– Elmondta, hogy hogyan és miért lett hajléktalan, de most nem erre vagyok kíváncsi. Azt mondja el, miért szúrta meg Puporka Károlyt?

- Puporka? Én, kérem, nem is tudtam a nevét.
- Jó. Ez lényegtelen. Miért szúrta meg? De az igazat akarom hallani!
- Hát, kérem, az úgy volt, hogy az elejéről kezdjem...
- Az elejéről, de ha lehet, tempósabban és a lényegét!
- Igenis, kérem. Zsarolt. Azért szúrtam, mert zsarolt és vert.
- Ennél azért részletesebben! Az istenfáját magának, beszéljen folyamatosan, érthetően, ne bosszantson fel!

– Dehogy akarom én az őrnagy urat felbosszantani, csak válaszoltam, mert kérdezni tetszett.

– Százados vagyok, nem őrnagy – nevette el magát. – Jól van, nem szakítom félbe, beszéljen, de ne szószátyár módon!

– Igenis, kérem. Azt tetszik tudni, hogy én napközben legtöbbit a patika előtti buszmegállóban vagyok. Úgy is mondhatom, hogy az az állandó helyem. Jó hely az. Elálldogálok ott, ha nincs várakozó utas, leülök. Ha van, akkor nem. Tudom én kérem, hogy mi illik, mit lehet, mit nem. Elhúzódnak tőlem az emberek, mert kilógok közülük, látszik, hogy hajléktalan vagyok. Ez ellen először mindenki próbál védekezni, hogy ő majd különb lesz, róla nem rí le messziről... De ez csak kis ideig sikerül. Az embernek megnő a haja, a szakáll... nem tud rendesen tisztálkodni, észre sem veszi, és már bűdös... Mások már annak érzik, elhúzódnak tőle, megvetik... Némelyek emberszámba sem veszik... Nehéz ezt tudomásul venni, nagyon nehéz... Különösen az elején. De nem mindenki ilyen... van kivétel. A buszról leszállók néha adnak egy százast, néha kettőt. Én nem kérem, én nem kéregetek, sosem kértem senkitől. Csak ott állok... és hát van, aki megsajnál. De nem ezért jó hely ez. Tetszik tudni, szemben van az ABC, a bolt mellett pedig a szelektív hulladékgyűjtők. Én ebből élek, kétszeresen is. A boltban felhalmozódó, kiürült, feleslegessé vált kartondobozokat elvihetem. Mikor már összegyűlik tízhús kiló, elviszem a gyűjtőhelyre, pénz kapok érte. De néha a lakosok is hoznak a papírgyűjtőbe kartonokat. Én ezeket figyelem és az üvegeket. Ha valaki üveget hoz, megkérem, hogy én dobhassam be. Kiválogatom. Mindig van benne olyan, amit a bolt visszavált, ezek főleg sörös- és borospalackok. Az emberek odahoznak öt-hat, sokszor hús-harminc palackot, hogy bedobálják az üveges konténerbe, nem törődnek vele, hogy van közöttük néhány visszaváltható is. Én a visszaválthatókat kiválasztom és visszaviszem. Ebből is van egy kis bevétel. Sokan, ha üveget hoznak, már intenek nekem, hogy menjek át, és átadják a szatyrot, hogy válogassam ki. Ebből élek, kérem. Ritkán éhezem, eddig összejött annyi, hogy elég volt élelemre. Szűkösen, de elég. Ha másra nem, kenyérré futotta. Én alkoholt nem iszom. Nem mondom, hogy nem szeretem, de nem futja rá, és megvagyok nélküle, azelőtt sem ittam sokat. Tudom, ha már valaki az élelem helyett is az alkoholt választja, annak vége. Az már az utolsó stáció. Mert, tetszik tudni, élni mégiscsak jó. Megvetett, sokat szenvedő emberek vagyunk, de azért emberek, és az ember élni akar, küzd az életéért. Védi ezt a mocskos, megalázó életét, amibe került. Hát ezért...

– Folytassa csak, hallgatom. Nyilván fel tud hozni valamilyen okot.

Az öreg tekintete a messzeségbe révedt, mintha nem kihallgatáson, hanem valahol máshol lenne, aztán mintha csak magának beszélne, folytatta.

– Okot, hát persze. Szóval így éldegélek, éldegéltem én eddig ott a patika sar-

kán. Nem zavartak el, nem bántott senki. Szinte tartozéka voltam ennek a helynek. Tetszik tudni, százados úr, sokan utálják a hajléktalant, hibáztatják, élhetetlen senkiházinak tartják, de nem bántják, megtürik. Vannak azért jó emberek is. Ruhát hoznak. Használtat, meguntat, de akad új is, tiszta új. Kapta valaki, nem tetszik neki, félreteszi, aztán egyszer a kezébe akad. Sajnálja kidobni, hiszen még nem is használta, de továbbra sem tetszik neki vagy kihízta, és akkor eszébe jutok neki én. Én, a patika sarkán tanyázó hajléktalan, és elhozza, nekem adja. Így kaptam egy nagyon szép norvégmintás pulóvert is. Azt mondta az asszony, aki hozta, hogy költöznek, de ez a férjének nem kell, kihízta, és sohasem szerette. Valakitől ajándékba kapta, nem akarta mondani az ajándékozónak, hogy ő sohasem visel pulóvert. Az asszony még szabadkozott is. Azt mondta, ha nem sért meg vele, és ha elfogadom, akkor nekem adja. Nyár volt, de örültem neki, betettem a táskámba. Szép volt és jó meleg, gondoltam, jó lesz télire, ezt megtartom, de az a szemét legelőször ezt vette el tőlem.

De ez később történt. Elmondok mindent, ahogy parancsolni tetszett. Ahogy említettem, ez a törzshelyem. A patikasarok. Mert mindenkinek van törzshelye, ami az övé, amit a többiek tiszteletben tartanak, ez kialakult vagy megszerzett jog. Néha verekedés is előfordul miatta, mármint a hely miatt, de ezt tetszik tudni, erről nem is beszélek. Nekem nem kellett, az én helyemre senki sem akart jönni. Eddig legalábbis nem. Itt aztán van ám látnivaló is! Hej, de sok mindent láttam én ott! Ráértem, figyeltem a buszról leszálló embereket. Másképpen viselkednek a kora reggeli utasok, akik munkába igyekeznek, aztán jönnek a diákok. Némelyik alighogy leszáll, már keresi a cigit, és rágyújt. A fiatal kölyök még alig hagyta el az anyja csecsit – bocsánat, kiszaladt a számon – és már cigarettázik. És ebben az a szörnyű, hogy a lányok is. Ezek főleg ipari tanulók, szakiskolások, azt hiszem most így nevezik őket. Arra gondolok, honnan van ezeknek erre pénzük, honnan szereznek, hiszen a legolcsóbb cigaretta doboza is négyszáz forint. A később le szállók...

– Nyilván érdekesek a megfigyelései, de ez most engem nem érdekel. A bűntényről beszéljen! Hogyan történt, miért tette?

– Igenis, kérem. Arról beszélek, eddig is arról beszéltem... Akkor most csak arról... Hát... az úgy volt... Szóval. Augusztus elején lehetett, délután, úgy három óra körül. Éppen arra gondoltam, még várok egy-két órát, aztán elcsoszogok a szállásomra, a kalyibámhoz. Mert sajnos már csak csoszogok, nem tudok rendesen menni. Tavaly télen nagyon megfázott a jobb térdem, különösen, ha időjárás-változás jön...

– A lényegét, az istenfáját magának!

Az öreg összerezzent erre a keményebb hangra, egy kicsit meg is állt, kissé tátozott, mint aki nem tudja kimondani a szavakat, vagy keresi a megfelelőket. Lát-

szólag küszködött a folytatással, aztán először szaggatottan, majd folyamatosan beszélni kezdett.

– Elnézést... Hát, akkor... hogy is... Szóval... tehát augusztus elején, már nem tudom, milyen nap volt, de arra határozottan emlékszem, hogy délután. Szóval odalép hozzám egy nagydarab, izmos ember, azt hiszem, most úgy nevezik, hogy kigyúrt. Legalább százkilós, kopaszra nyírt pasas. Barátságosan hátba vágott, és azt mondta: – Na, öreg, hogy megy az üzlet? – Nem értettem hirtelen a kérdést, nem tudtam hová tenni ezt az egészet, mert ritkán beszélgetnek el velem, és ha igen, akkor sem így kezdik. Barátságosnak látszott, azt gondoltam segíteni akar, adni valamit.

– Nem értem, milyen üzlet? – motyogtam.

– Ne add a hülyét, öreg! – mondta. – Ez a hangnem nem tetszett nekem, és már nem is hangzott barátságosnak, de még mindig nem értettem a kérdését.

– Mit kérdez? Talán összetéveszt valakivel? – kérdeztem vissza.

– No, ne játszd meg magad! Napok óta figyellek, látom, hogy az üvegekkel seftelsz és kéregetsz is. Üzletet ajánlok. Én biztosítom neked, hogy ez a hely a tiéd, innen senki nem zavarhat el. Én megvédelek, és ezért fizetsz nekem hetente kétezzer forintot. Ez az összeg semmi, csak zsebpénz. Láthatod, milyen rendes vagyok hozzád! Minden pénteken délután két és három óra között jövök a pénzért. Érthető?

– Miket beszél... mit akar? – hebegtem. – Nem kell engem megvédeni, nem bánt engem senki.

– Velem nem szokás vitatkozni! Örülj, hogy csak ennyit kérek. Most mennyi van nálad? Hadd lássam, ide vele! – Ész megmarkolta a mellemen az inget.

– Engedjen el! Milyen eljárás ez, egy nyomorult hajléktalant akar kirabolni, mindjárt kiabálok. – Szinte könnyörögve mondtam ezeket a szavakat.

– Pofa be, mondtam, hogy nincs vita– lihegte az arcomba. – Na, hadd látom, mennyi van nálad? Borítsd ki a zsebed!

– Csak nem akarja ezt a pár forintot elvenni? Nekem is kell, még kosztra is kevés.

– Úgy látszik, hogy másképpen kell veled beszélni, te vén szarházi! – Megragadta a karomat, és a patika mögé húzott. – Borítsd ki a zsebed, különben kapsz egyet!

– Ne csavarja a karomat, fáj – nyöszörögtem.

– Mutasd a lóvét, ha én keresem meg, azt megkeserülöd!

Láttam, hogy komolyan gondolja. Félttem, mert a szemében egy vadállat tekintete tükröződött. Kiborítottam a zsebemet. A markába vette és megszámolta a pénzt. Ötszázhusz forint volt. Jól emlékszem rá, ötszázhusz.

– Ennyi az összes? A többi hol van?

– Ennyi, nincs több – válaszoltam. – Adja vissza, azt akarja, hogy éhen haljak – könnyörögtem neki.

– Nem döglesz te éhen – mondta és a pénzt zsebre vágta. – Ne felejtse el, péntek délután itt legyél, és a kétezer forint meglegyen, különben megismered az öklöm! – mondta vigyorogva, és mire feleszméltem, volna már el is tűnt.

– Egy ideig még ott álltam, reszkettem. Máig nem tudom, hogy a félelemtől e vagy a dühtől. Azt hiszem, mindkettőtől. Olyan gyorsan történt minden, és olyan hihetetlen. Megzsarolnak, kifosztanak engem, egy hajléktalan senkiházit? Hát van ilyen? Még ilyen is lehet? Tetszik tudni, én már sok mindenben átestem, sokat láttam, tudom mi az igazságtalanság, a megalázottság, de ilyenre gondolni sem mertem volna. Fájt, rettenetesen fájt, égett az arcom a szegénytől. Nem azért, hogy elvették a pénzem, nem azért, hogy estére vacsorázni sem tudok. Hanem az eljárás miatt. Hogy ilyen könnyen odaadtam, hogy féltem. Sohasem voltam erős ember, de mégis. Hát már ennyire nem vagyok ember, férfi? – tettem fel magamnak a kérdést. És az a viselkedés, az a hangnem. Hajléktalan vagyok, de ember. Nekem is van önérzetem, még van. Nem tudtam szabadulni ettől az esettől, állandóan erre gondoltam, még éjszaka is. Képtelen gondolatok jutottak eszembe. Még az is, hogy talán igaz sem volt. Hallucinálok, álmodtam, de hát a pénz hiányzott. Aztán, lehet, hogy vicc volt az egész, nem látom többet ezt a fickót. Bár úgy lenne, sóhajtottam, de nem hittem magam sem. Meglepetés volt számomra, hogy vártam a pénteket. Félttem tőle, de vártam is. Tudtam, hogy akkor eldől minden. Elhatároztam, hogy pénzt nem adok. Ezt nem tudom megmagyarázni, nem akartam pénzt adni, de gyűjtöttem. Ezen azóta is gondolkodtam már. Tudat alatt feladtam, gyáva voltam, vagy mi? Tartottam ettől a nálam sokkal erősebb vadállattól, ugyanakkor az erkölcsi érzékem tiltakozott? Tetszik látni milyen dolgok jutnak az eszébe még az ilyen semmi embernek is, mint amilyen én vagyok. Erre egy kicsit büszke is vagyok, mert ezek emberi gondolatok. Ha hajléktalan is vagyok, de ez foglalkoztat, akkor talán még embernek számítok, akkor még hátha... tetszik érteni?

– Értem, de ismét eltért a tárgytól. Folytassa!

– Ja, persze. Igenis... hogyne. A második találkozás. Titokban abban bíztam, hogy el sem jön. De eljött. Amikor megláttam, úgy tettem, mintha nem venném észre. Akkor lépett hozzám, amikor nem volt senki a buszmegállóban. Nem köszönt csak azt mondta: – Jól van, öreg, látom itt vagy. Ide a lóvét!

– Nincs annyi... ne vedd el tőlem... nem akarhatod, hogy éhen haljak. – Valami hasonlót dadoghattam, és nagyon büszke voltam magamra, hogy vissza mertem tegezni. Felkapta a szatyromat, a másik kezével belém karolt, ez kívülről úgy tűnhetett, mintha segítene. A valóságban szorította a karomat, azt hittem eltörik, és cipelt hátra, szinte vitt, miközben azt sziszegte: – Te vén szaros! Mit gondolsz, te ganéj! Azt hiszed, játszatsz velem? Amit mondom neked, úgy csinálod, vagy megdöglesz! Érted? Közben a lakóház és a patika mögötti kis térségre értünk. Elengedte a karomat, és egy óriási pofont adott. Elestem. Felrántott.

– Folytassam, vagy ideadod, amivel tartozol?

– Ne bántson, úgy rémlik ezt mondtam. Utólag gondoltam arra, hogy ismét magáztam. Önkéntelenül így futott ki a számon. Tessék, nyújtottam feléje, ennyi az egész. Megszámolta. Ezerkettőszáz forint volt. Ez nem elég, kettőezerben egyeztünk meg! Nem kiabált, gondolom, nem mert. Mégiscsak voltak járókelők, tarthatott attól, hogy valaki közbelép, de nem törődött velünk senki. Nem kiabált, de a nézése és a hangja borzasztó volt. Sohasem felejttem el. Elkapta a szakállamat, azt hittem, kitépi. Míd van még? A kurva anyádat, add elő a többit is! Hová dugtad? Nincs... nincs több, rebegtem. Nem emlékszem pontosan, de lehet, hogy sírtam is. Elengedte a szakállam, és kifordította a szatyromat. Ott volt benne az új pulóver, amit már említettem. Akkor reggel kaptam attól az asszonytól. Ez volt az egyetlen darab, ami ért is valamit. Rögtön kiszúrta. Na, ezt elviszem – mondta – beszámítom a tartozásodba, de a jövő héten meglegyen a kétezer!

– Én igyekszem, de nem rajtam múlik, nem jön össze az üvegekből annyi – válszoltam.

– Ne hazudozz itt nekem! Ha nem jön össze, hát koldulj, mások is ezt teszik! De meglegyen, különben megtudod, hogy hol lakik a Jóisten!

– Amikor elment, lecsúsztam a fal tövébe, és sírtam. Tessék elhinni, százados úr, hogy sírtam. Valaki odajött, megkérdezte, hogy mi bajom. Beteg vagyok, hívjon mentőt? Csak a fejem ráztam, hogy nem, nincs semmi bajom. Leejtett ötszáz forintot, és továbbment. Akkor este is tudtam vacsorázni, áldja meg az Isten érte, de nagyon szomorú voltam, és nagyon fájt valami itt bent. Egyik pillanatban szerettem volna meghalni, a másikban megölni mindenkit, aztán újra bíztam az emberekben, hiszen vannak még jó emberek, valaki adott ötszáz forintot.

Elhatároztam, hogy egy hét múlva nem leszek a szokott helyen. Ennek a gazembernek nem tejelek. Talán nem talál meg, talán lemond rólam, nem üldöz, hiszen én kis hal vagyok. Bűnözésből él, ez nem vitás, de az én kétezer forintom ennek semmi. Úristen, mire képes, gondoltam, ver, zsarol egy öreg nyomorékot, miközben lehet, hogy nem is a családjának kell a pénz – nem mintha az jogot adna erre a cselekedetre. Lehet, hogy a kurvájára költi, vagy egy játékkeremben veri el, én pedig éhezek és rettegek miatta. Nem és nem, ennek nem adok!

A következő pénteken már délben hazamentem. Haza? Tetszik látni, milyen bardságot mondok, mintha volna otthonom? Szóval, elmentem a kunyhómba a patakpartra. Biztonságban éreztem magam, honnan tudná, hogy hol van a tanyám. Egy kissé tartottam tőle, hogy máskor majd megkeres a patikánál, de ha meglátom, bemenekülök a patikába vagy a boltba, határoztam el. Ott mindig vannak, ott nem mer bántani. De nem jól kalkuláltam, mert megtalált.

– Megvagy te jómadár, az anyád kurva istenit! Azt hiszed, hogy elbújhatsz előlem! – Ordította és már ütött is. Nemcsak ütött, rúgott, ahol csak ért.

– Ne bántson, beteg vagyok! Azért nem voltam ott, mert beteg vagyok – hazudtam, miközben a fejemet védtem a rúgásaitól. Még néhányszor megrúgott, aztán felrántott, és az arcomba köpött.

– Ide figyelj, te utolsó tetű! Utoljára figyelmeztetlek, ezt jól jegyezd meg! Ha még egyszer át akarsz verni, akkor a patakba fojtalak! Velem nem lehet packázni – és ököllez az arcomba csapott. Hanyatt estem, és eleredt az orrom vére. Az embernek félelmében mentő gondolatai támadnak. Félttem, hogy tovább rugdos, hogy nyomorékká ver, félig már így is az vagyok. Önkéntelenül mondtam, hogy ne bántson már, ha agyonver, akkor hogyan fizessek. Most is azért nem voltam a helyemen, mert beteg vagyok. Mindent megteszek, amit mond, csak ne verjen tovább.

– Ez már beszéd! Látod, tudsz te okos is lenni! Csak aztán tartsd is a szavad, és ne pofázz erről senkinek, mert akkor... és felemelte az öklét. Most pedig ide a lóvét!

– Tessék, ez az összes – borítottam ki a zsebem – nincs több. Nem tudtam többet gyűjteni, mondtam, hogy beteg vagyok. – Félve adtam oda, újabb ütéstől tartva. Megszámolta most is. Ha jól emlékszem, kilencszázhusz forint volt. – Ez semmi, válaszolta, de nem ütött. Mondtam, hogy kéregezz! Utoljára nézem ezt el neked, de az összegből nem engedek. A jövő héten háromezerrel jössz, de meglegyen, mert nem leszek mindig ilyen engedékeny! Világos?

Nem szoltam semmit, csak bólintottam.

– No, azért! – Ennyit mondott és elment. Csak most kezdtem érezni a verést. Minden porcikám fáj, nehezen kaptam levegőt. A bordáimat is megrugdosta. Lemásztam a patakba, megmostam az arcom, aztán visszamentem a kunyhómba, és elkezdtem gondolkodni. Arra a következtetésre jutottam, hogy ettől a gazember-től nem tudok megszabadulni. Mindenütt megtalál, és kétségem sem volt afelől, hogy a fenyegetőzéseit be is váltja. Lehet, hogy nem öl meg, de kínoz, ver, és ez még a halálnál is rosszabb. És hogyan szerezzek én neki heti kétezer forintot, vagy hármát, már azt sem tudom, hogy mennyit követel. És főleg, miért? Ha félre tudnék tenni annyit, akkor saját részemre gyűjtenék. Talán futná egy szerény albérletre. Így okoskodtam, de sehogyan sem találtam a megoldást. Még a rendőrség is eszembe jutott, de ezt a gondolatot elvettem. Hát mit mondjak a rendőrnek? Hogy engem zsarolnak, vernek. Védelmet kérjek? Hogyan és ki hinné ezt el nekem? Két nap múlva született meg az elhatározásom. Meg kell tőle szabadulnom. Meg, mindenképpen meg. Ez az ember – így okoskodtam – semmilyen eszköztől vissza nem riadó bűnöző, erőszakos állat. Az erőszak ellen csak erőszakkal lehet védekezni, legalábbis ebben a helyzetben. Engem nem véd meg senki, csak magamat tudom megvédeni. Igaz, törvényt szegek, de a büntetésem nem biztos, hogy rosszabb helyzetet jelent számomra a jelenleginél. Bocsásson meg, százados

úr, tudom, hogy ez rossz gondolat, de a kétségbeesés diktálta ezt. Úgy éreztem magam, mint a vadállat, akit a sarokba szorítottak. Annak sincs más lehetősége, mint az, hogy az utolsó csepp véréig védje magát. Amikor ezt elhatároztam, szinte megkönnyebbültem. Felkészültem rá. Tudom, ez súlyosbító tétel, de nem tagadom, úgyis rá tetszenek jönni. Mondom, felkészültem rá, de azt is elhatároztam, hogy csak az utolsó pillanatban, ha már nincs más megoldás. Lehetőséget adok neki, hogy hagyja abba ezt az egészet, de ha ütni akar, akkor megteszem. Hát így történt.

– Hogy? Pontosan hogyan?

– Elgondoltam. Tudtam, hogy ott nem lesz időm... Vagy gyorsan teszem, vagy végem van. Nem lehet kockáztatnom, mert sikertelenség esetén ez tényleg megöl. Elgondoltam és elpróbáltam, hogy a kinyitott bicskát hogyan tudom kezelni. Zsebben kellett lenni a kezemnek. Meg tudtam csinálni. Eljött a péntek. Szinte vártam már, hogy jöjjön. Észrevettem, amikor jött. Kezem a zsebemben, a bicska benne, kinyitva. Hozzám lépett.

– Látom, itt vagy. Jól van. Ide a dohányt, mert sietek – mondta.

– Hagyjon engem békén! Nem adok pénzt sem most, sem máskor – feleltem. Lángba borult az arca.

– Te hülye állat, hát nem volt elég, amit eddig kaptál? – mondta, és megragadta a vállam, hogy elvonszoljon. Ebben a pillanatban szúrtam. Kirántottam a kezem és hasba szúrtam. Felordított és mintha csodálkozva nézett volna rám. A következő pillanatokra nem emlékszem pontosan. Csődület támadt, a kés kiesett a kezemből, valaki megütött... aztán jött a mentő és a rendőrség... Én nem akartam megölni, tessék elhinni, nem akartam megölni, csak megszabadulni tőle...

– Szerencséd volt. Nem volt életveszélyes a szúrás. Életben marad. Megműtötték, néhány nap múlva elhagyhatja a kórházat.

*

Két nap múlva ismét a százados előtt állt az öreg hajléktalan. A rendőrtiszt már sok bűnözőt látott, hallgatott ki. Volt közöttük tolvaj, gyilkos, megtévedt és megrogzött, soha meg nem javuló, bűneit nem bánó gazember, intelligens és analfabéta. Általában megvetette őket, de munkáját elvégezvén nem törődött velük. A többi az ügyészség dolga. Az ember gondolhat ezt-azt, gyűlölheti is a bűnözőt, pláne, ha viselkedésével ezt még ki is provokálja, de egy idő után bizonyos fásultság alakul ki a rendőrben, kevésbé érzékeny az egyén sorsa iránt. De most más volt a helyzet. Ez a vén csavargó, aki most előtte áll, első felszólításra azonnal és őszintén mindent elmondott. Nem próbálta szépíteni a dolgot, kibújni a büntetés alól.

Kis túlzással azt is mondhatni, hogy becsületes, tiszta ember. Annál biztosan becsületesebb, mint akit megsúrt. Nem volt szerencséje, ilyen az élete, és a tettéért

bűnhődni fog, noha szinte nem volt más választása. A maga szorult helyzetében, nem – gondolta a százados, – mert rosszak a törvényeink. Az ilyen nyomorultat tényleg nem védi semmi, még a törvény sem eléggé.

Nézte az öreget, és ismét a nagyjára gondolt. Nem tehetett róla, de rá kellett gondolnia, pedig nem volt a két ember élete között semmi összefüggés. Persze, a fizikai hasonlóság, a kemény, küzdelmes élet barázdái az arcukon, csalódás a szemükben, az ott volt. Végül megszólalt, és önkéntelenül magázta a bűnelkövetőt. Ezt észre sem vette, pedig a kihallgató rendőr mindig tegezi a bűnöst, különösen az élet ellen vétőket.

– Jó hírt közlök magával. Megtárgyaltam az ügyét a kapitány úrral, és egyetértettünk abban, hogy szabadlábra helyezzük. Az ügyét vádemelési javaslattal átadjuk az ügyészségnek. A vád nem emberölési kísérlet, hanem kényszerűségből elkövetett önvédelem. A bíróság majd meghozza az ítéletet. Remélem, örül. Megértette, amit mondtam?

Az öreg csak állt félig nyitott szájjal, aztán kinyögte:

– Azt tetszik mondani, hogy elmehetek?

– Igen azt. Mindjárt megkapja a papírokat, a motyóját és elmehet.

– Ki az utcára? Ki tetszik dobni?

– Ember, ez a legkedvezőbb lehetőség, amit a rendőrségtől kaphat! Nem is örül neki?

Az öreg néhány másodpercig bambán bámult, aztán a százados meglepetésére, térdre esve könyörgött:

– Kedves, drága százados úr! Ne engedjen engem ki! Könyörgöm, ne engedjen ki! Csukjanak be, tartsanak itt a bírósági döntésig, aztán majd a börtönbe leszek. Ha... ha én innen kimegyek... ez... ez a Puporka, vagy hogy hívják, megöl. Vagy a rokona, akit nem is ismerek. Megölnek, biztosan megölnek...

És sírva fakadt.

Györgyei Géza

Eltitkolt ajándék

Ha az ember váratlan ajándékot kap, arra valami okból emlékezni szokott. Ha különös oka is volt az ajándékozásnak, akkor őrzi tán emlékezetében élete végéig azt a napot.

A negyedik osztályba jártam, épp az elején, még a félévi bizonyítványt se kaptam meg, amikor az őszi derekán a téli szünet jött, hirtelen, váratlanul, amit akkoriban szénszünetnek is hívtak. Biztosan azért, mert az osztályteremben egy mives, barnafényű cserépkályha oldalának dőltünk, ha beterelektünk minket az udvarról. A kályhába az öreg Sárossy bácsi hordta minden nap hajnalán a kanna szenet. Amíg tartott a szünet, megmaradt a szén, csak Sárossy bácsi gondnoki vaskályhájába kellett egy kupányi.

Apukám azt mondta, nem szénhiány, forradalom van, azért maradhatok itthon, bezárták az iskolákat. Igaza lehetett, mert ahogy emlékszem, nem volt fogcsikorgató hideg. A hirtelen jött szünetben csak gombfocizni tudtunk.

November elején jártunk, amikor váratlanul jött a hír, hogy másnap reggel be kell mennünk az iskolába. Apukám ezen csak csodálkozott, mert az előző nap délutánján a kertünk végében együtt néztük, ahogy tankok vonulnak a frissen hullott, félméteres hóban az Egyetem felé.

– Oroszok – mondta apám, ahogy a tankok oldalára festett vörös csillagot nézte.

Másnap reggel ott kellett sorakoznunk a folyosón, mert az osztályterem ajtaja zárva volt, egészen addig, míg az emeleti lépcsőn megjelent Olga néni, az osztályfőnök, oldalán egy rövidre vágott, szőke hajú lánnyal, akik együtt nyitották ki előttünk az ajtót.

A padok tetején kartondobozok sorakoztak, még néhányunk székére is jutott a csomagból.

– Gyerekek, álljatok a padotok mellé! – zengett Olga néni hangja, aki melleleg énektanár is volt, így mindnyájan jól hallottuk a felszólítást.

Olga néni vezényszavai után a fiatal lány lépett a katedra elé.

– Ajándékokat hoztunk nektek. A világ minden részéből küldték azok a magyarok, akik tudják, milyen nagy szükségetek van most a segítségre, ezekben a nehéz napokban. Ez mind a Vöröskereszt ajándéka, mondta a dobozokra mutatva.

Padtársammal egymásra néztünk, mert se Tamás, se én nem tudtuk igazán, ki lehet az a Vöröskereszt? Amikor az ismeretlen, fiatal lány félénken, fiús arcán pironkodva megjelenő tisztelettel kezét fogott Olga nénivel, és halkán még mondhatott valamit, majd az osztály felé intve, szó nélkül távozott, már sejtettük, hogy amitől félni kezdtünk, a véradás elmarad.

Olga néni egy jókora ollóval nekilátott a kartondobozok felnyitásához.

– Válasszon mindenki egy ajándékot, olyat, ami a legjobban tetszik – igazította el az osztályt Olga néni.

A dobozokban a legkülönbélebb dolgok sorakoztak. Tolltartó, tollak, ceruzák, kissé kopott nadrágok, pulóverek, leginkább konzervek. Csupa olyan, ami a magunkfajta magyar gyerekeknek örömet szerezhet.

Nem lehet azt mondani, hogy mintagyerekek voltunk, de ha kellett, szót tudtunk fogadni. A rengeteg ajándék láttán mégis képesek voltunk fejünket vesztve toladodni, félrelökni a másikat, hogy minél jobban belelássunk a dobozok aljára.

Nekem a tornasor vége felé volt a helyem, talán csak hárman álltak mögöttem, ezért nehezen sikerült bármelyik doboz közelébe kerülnöm, valaki mindig elem került.

Már majdnem minden gyerek szorongatott valamit a hóna alatt, csak Tibi, Tamás és jómagam kotorásztunk a kiürült dobozokban, hogy találjunk magunknak ajándékot a maradékból.

Ahogy elnéztem, nem volt sok választási lehetőségem. Egy hasáb alakú (mér-tanból jeles voltam) kartondoboz árválkodott az egyik kiürített láda alján.

Olga néni már korábban közölte, hogy mindenki értesítést kap, mikor kezdődik a tanítás, mikor ér véget a szénszünet, és engedélyt adott a távozásra azoknak, akik gyorsabban választottak maguknak ajándékot, így csak néhányan maradtunk a teremben az ajándékosztás végére.

Mindig tudtam, hogy Olga néni kedvel, még ha nem is mutatta. Inkább szidott, fenyegetett, mint dicsért volna, de ha rosszul láttam volna a dolgokat, abban az időben sem lehettem volna színjeles. Erre apukám is felhívta a figyelmem. Talán azért, hogy ne bízzam el magam, vagy azért, mert jobban ismerte a körülményeket.

– Mi maradt neked, bogaram? – hajolt olyan közel, hogy Tamás se hallja, aki még a terem végében próbálkozott, hogy találjon magának ajándékot.

Letettem a padomra a dobozt. Olga néni kibontotta a végét, és egy pár tornacipőt húzott ki belőle. Ragyogó fehér volt, és olyan erős gumiszag áradt belőle, hogy azért mondhattuk mindketten egyszerre, furcsa csodálkozással: – Hiszen ez még új. Vadonat új – erősített rá Olga néni. Éreztem, ahogy végigsimítja tarkómat, hogy mennyire örül ő is, hogy ilyen szép ajándék maradt meg nekem a végére. Biztosan észrevette, korábban hiába próbálkoztam, félretoltak minden doboztól. Valójában nem is választottam magamnak, a sors keze lehetett a dologban, de erről nem lehetett beszélni abban az időben, akkor más idők jártak, azért is törölték órarendünkéből a hittan órát. Olga néni biztosan észrevette, a cipő, amit eddig a tornaórára felhúztam, már az elmúlt évben is begörbítette lábujjaimat, futás közben csak azért nem nyűszítettem, mert az tilos volt a családjamban. A szenvedés-

nek, a fájdalomnak nem lehetett hangja. Azért gondolom, hogy tudhatott valamit Olga néni, mert mindig igyekezett csendesíteni Balajti urat, a tornatanárt, ha nekem állt, és lustának titulált. Olga néni szép szóval mindig felém billentette Balajti úr, tornatanárunk jóindulatát.

– Ha ezt felveszed, biztosan te leszel a leggyorsabb az osztályban, te leszel az első minden futóversenyen – indított útnak Olga néni, aki tudta, hogy jobban szeretek focizni, vagy bármilyen koromhoz illő sporttal tölteni időmet, mint az énekórára előírt moll vagy dúr hangsorra fecsérelni a drága időt.

Olga néni nemcsak énektanár volt, de jövőbelátó is.

Tavasszal már a salakos udvaron tornáztunk. Megkezdődtek a felmérések a városi bajnokságra. Nekünk hatvan méter kellett futni, azt mérte stopperrel Balajti úr, a tornatanárunk, aki hitetlenkedve nézte a mutatót, ahogy átfutottam előtte a célvonalon.

Nem tudta mire vélni a változást, ami hirtelen bekövetkezett nálam, ha torna-dresszbe öltöztünk.

A velem egykorúakkal rendezett városi bajnokság megnyeréséért díszes oklevelet, és egy mesekönyvet kaptam. Balajti úr dicséretére várnom kellett, mert a rendőrségi zárkában hetekig kérdezték az ávosok, mire újra kiengedték, és ismét füttyörészhetett nekünk a tornaórán.

A sikereimnek apukám is örült, de úgy általában szomorúnak láttam.

Egyik este leült hozzám lefekvés előtt beszélgetni.

– Boldog vagyok fiam, hogy ilyen ügyes vagy, és sikerül minden futóversenyt megnyerned a városban. Büszke vagyok rád – búcsúzott, végigsimítva homlokomat elalvás előtt.

Talán akkor, abban percben kellett volna elmondani apának, hogy milyen sokat köszönhetek annak az ajándéknak, annak a csodás tornacipőnek, amit abban az időben kaptam, amikor a kertünk végében vonultak az orosz tankok az Egyetem felé, és ő a forradalomról kezdett mesélni nekem, de én nem sokat értettem abból, amit próbált a tudtomra adni.

Ma már tudom, fontos lett volna mindezt akkor megbeszelnünk, mert másnap hajnalban egy fekete, gömbölyű hátú autó jött, amivel elvitték apát, akit akkor láttam utoljára, amikor előző este végigsimította homlokomat.

Ezt anyukám mesélte, nagy sokára, mert muszáj volt, hisz' minden este megkérdeztem tőle, apa hol van?

Azóta is őrzöm szekrényem aljában az ajándékba kapott tornacipőt, pedig már jócskán kinőttem. Abban reménykedtem, hátha egyszer mégis elmesélhetem apának ajándékom történetét, amit abban az időben eltitkoltam előle.